

Lyhyesti Kristiinankaupungin Susiluolasta

Paula Purhonen

TIETEESÄ
TAPAHTUU
48
ONNENHÄNTÄ

Päätoimittaja Jan Rydman kyseenalaistaa Museoviraston johdon arvostelukyvyyn ja Museoviraston luotettavuuden tutkimuslaitoksena tekstissään ”Susiluola: arkeologian liian kuuma peruna” *Tieteessä tapahtuu* -lehden 7/2004 Lyhyesti-palstalla viitaten FT Kari A. Kinnusen *Kivi*-lehdessä olleeseen artikkeliin. Rydmanin mukaan Karijoella sijaitsevista Susiluolasta on löytynyt ”murtuilleita irtokiviä, joiden tulkittiin olevan ihmisen työvälineitä” ja edelleen ”Satunnainen keskustelu seuraava saattaisi jopa epäillä, että Susiluolatu-
tutkimuksissa on isompikin puhkeavan kuplan vaara ilmassa.”

Pontimena kirjoitukselle lienee pahastuminen sen johdosta, että en lupautunut vuoden 2005 Tieteen päivien ns. päivän painien osanottajaksi vastapuolena Riihimäen lasimuseon johtaja, dosentti Heikki Matiskainen. Museoviraston taholta ehdotettiin keskustelijaksi kaivauksia tällä hetkellä johtavaa FM Vesa Laulumaata, jota ei kuitenkaan laitoksemme edustajaksi kel-
puutettu.

Museoviraston pääjohtajana minua pyydetään usein erilaisiin tilaisuuksiin, joista kaikkiin en mitenkään pääse osallistumaan. Tavallisesti en joudu selittelemään kieltäytymiseni syi-

tä. Tällä kertaa jouduin sen tekemään, koska yhteydenottoja alkoi Rydmanin taholta tulla varsin tiheään tahtiin ja yhä vaativammassa sävyssä. Kieltäytymistäni perustelin seuraavilla seikoilla:

Toimiessani Museoviraston arkeologian osastolla yli-intendenttinä ja lokakuusta 2000 lähtien osastonjohtajana olen vastannut monitieteisen Susiluola-projektin koordinoimista ja ollut mukana kaivauksilla. Tutkimustuloksia olen pyynnöstä esitellyt monissa eri yhteyksissä. Koska en katso olevani paleoliittisen kivikauden asiantuntija, en kuitenkaan halua osallistua asian tiimoilta tieteelliseen väitte-
lyyn. Matiskainen ilmeisesti tuntee itsensä tässä suhteessa varmemmaksi, vaikka hänellä ei tietääkseni olekaan paleoliittista kivikautta koskevia tieteellisiä julkaisuja. Kieltäytymiseni syy-
nä mainitsin myös sen, että Matiskainen on kesällä 2004 tehnyt Museovirastosta kantelun vi-
rantäyttöasiassa. Tässä tilanteessa ei keskustelulle ole nähdäkseni parhaita mahdollisia edellytyksiä.

*

Kristiinankaupungissa sijaitsevassa Susiluolassa on tehty Museoviraston, Geologian tutkimuskeskuksen, Helsingin yliopiston geologian

laitoksen ja Helsingin yliopiston Ajoituslaboratorion yhteistyönä tutkimuksia vuosina 1997–2000 ja 2003–2004.

Alustavat tutkimustulokset on julkaistu Suomen Muinaismuistoyhdistyksen *Suomen Museo* -sarjassa vuonna 2002 [1]. Tutkimustuloksista löytyy tietoa myös Museoviraston verkkosivuilta osoitteesta www.nba.fi. Paleoliittisen kivikauden asiantuntijana ja kaivausten johtajana toimi vuosina 1997–2000 MA Hans-Peter Schulz. Schulz on suorittanut tutkintonsa Tübingenin yliopistosta ja perehtynyt hyvin vanhemman kivikauden problematiikkaan. Koska Suomesta ei ennen Susiluolan löytöjä tunnettu merkkejä jääkautta edeltävästä asutuksesta, arkeologian opetuksessa on kiinnitetty hyvin vähän huomiota paleoliittiseen kivikauteen.

Susiluolan suhteen esiintyy erilaisia mielipiteitä maamme arkeologien ja geologien keskuudessa. Eniten epäilyjä ovat esittäneet ne henkilöt, jotka heti aluksi löivät lukkoon kielteisen kantansa. Heihin ei kuulunut dosentti Matiskainen. Keskustellessani hänen kanssaan elokuussa 2000 hän selkeästi ilmaisi jakavansa tutkimusryhmän käsityksen paikan paleoliittisestä luonteesta. Siksi äkillinen mielipiteen muutos hänen kohdallaan tuntuu oudolta.

Kielteiset kannanotot ovat kuitenkin jääneet lähinnä keskustelun tasolle ennen edellä mainittuja Kinnusen ja Rydmanin kirjoituksia. Kummallakaan ei käsitykseni mukaan ole arkeologista asiantuntemusta.

*

Arkeologikoulutuksen saanut henkilö, vaikka ei olisi paleoliittisen kivikauden erityiskysymyksiin perehtynytäkään, pystyy tunnistamaan Susiluolasta löydetyn kiviaineiston joukosta ihmisen työstämiä kappaleita. Näihin kuuluu mm. ytimiä ja säleitä sekä runsaasti työstön yhteydessä syntyneitä iskoksia. Useissa kappaleissa näkyy paikallisesti kohdistetun iskun aikaansaama iskukuhmu ja samankeskkiset aaltomerkit. Retusointia esiintyy sekä viimeksi mainituissa että säleissä. Kivimateriaalina on käytetty pääasiallisesti hiekkakiveä, kvartsiittia ja kvartsia sekä punaista silttikiveä. Työstettyjä kappaleita ja iskoksia on löytynyt ainoastaan luolaa täyttävän sedimentin pohjakerroksista.

Koska löytöaineiston ajoittaminen tuotti tutkimusten alkuvaiheessa ongelmia vertailumateriaalin puuttuessa, Hans-Peter Schulz tutustui loppuvuodesta 1999 eräiden keskieuropalaisten paleoliittisen kivikauden tutkimuslaitosten kokoelmiin. Mukanaan hä-

nellä oli osa Susiluolan löytöaineistosta, jonka Liégen yliopiston professori Marcel Otte, yksi Euroopan arvostetuimmista paleoliittisen kivikauden asiantuntijoista, määrittäi keskিপaleoliittisen ns. varhais-Moustérien -teknokompleksin piiriin kuuluvaksi.

Vuonna 2002 ilmestyi Hans-Peter Schulzin Susiluolan kiviaineistoa käsittelevä artikkeli *Préhistoire Européenne* -julkaisussa [2]. Julkaisun päätoimittaja on Marcel Otte ja sen toimituskuntaan kuuluvat Pierre Noiret, Rebecca Miller ja Alain Guillaume.

Susiluolan löytöaineisto on herättänyt kansainvälistä kiinnostusta laajemminkin ja siihen on käynyt tutustumassa useita eri maissa työskenteleviä paleoliittisen kivikauden tutkijoita. Vuonna 2001 Susiluolassa vieraili tunnettu keskিপaleoliittisen kivikauden asiantuntija emeritus professori Nicholas Rolland (Department of Anthropology, University of Victoria, British Columbia & Prehistoric Anthropology Research Canada), joka myös kävi läpi koko siihenastisen löytöaineiston ja tutustui käsikirjoitusvaiheessa olevaan edellä mainittuun Suomen Museossa julkaistuun artikkeliin.

26.9.2001 Hans-Peter Schulzille lähettämässään sähköpostiviestissä hän toteaa Susiluolasta mm. seuraavaa:

"I am, of course, very interested in this discovery which certainly throws a new perspective of the Middle Palaeolithic and Neandertal populations adaptations. I was able to have a good look at the archaeological material, ie. the lithic assemblage at the NBA of Finland. I am convinced, after careful inspection, and having had the experience of seeing thousands upon thousands of Middle Palaeolithic artifacts that we are dealing with genuine case of hominid settlement at Susiluola. Besides the larger flakes and retouched flakes, and pebble tools, the smaller flakes also display the characteristic attributes of lithic reduction."

Artikkelin käsikirjoituksen ja tutkimusraporttien osalta hän mainitsee samassa viestissä:

"I was impressed by your analysis of the assemblage and find it careful, informative and convincing, as well as the excavation archives, and all other information about the site and its context."

Alkuvuodesta 2003 lähetin professori Rollandille eripainoksen *Suomen Museossa* julkaistusta artikkelista. 20.2.2003 hän kiitti eripainoksesta:

"I have received the published report on Susiluola from the NBA, and wish to thank you. It is quite informative, and in my view, establishes the reality of human occupation at this latitude at that time."... "Let us hope that fieldwork will be resumed in the not distant

future, because it looks as if much more interesting material might be left to excavate. In any case, you can count my full moral and academic support.”

Vuonna 2003 tehdyn pienen tarkistuskäivauksen jälkeen päästiin vuonna 2004 todella uudelleen käynnistämään Susiluolan kaivaukset. Tutkimukset rahoittaa Etelä-Pohjanmaan TE-keskus, koska muinaisjäännös koetaan merkittäväksi vetovoimatekijäksi alueen kulttuuri- ja matkailutoimintaa kehitettäessä. Tarkoituksena on saada lisää tietoa Susiluolasta ja siellä toimineista ihmisistä mm. Karijoelle suunnitella olevan Jääkausikeskuksen tarpeisiin. Jo nyt luolaan tutustuu tuhansia kävijöitä vuosittain. Keskukseen valmistuttua kävijämäärän toivotaan moninkertaistuvan.

VIITTEET

- [1] Hans-Peter Schulz, Brita Eriksson, Heikki Hirvas, Pekka Huhta, Högne Jungner, Paula Purhonen, Pirkko Ukkonen and Ruija Rankama, Excavations in Susiluola Cave. *Suomen Museo* 2002. s. 5-45. Helsinki 2002
- [2] Hans-Peter Schulz, The lithic industry from layers IV-V, Susiluola Cave, Western Finland, dated to Eemian interglacial. *Préhistoire Européenne* 16-17. s. 43-56. Liège 2002.

Kirjoittaja on Museoviraston pääjohtaja ja valtiotarkeologi sekä Helsingin yliopiston dosentti.